

לפני 25 שנה

היה של פילביה ויטנברג, שהובא מלשונן, תחת הכותרת, "כיצד הפכתי לפרוצה".
משער הגיליון: נשיא מועצת הפיכת הפצנים המצריים, גנרל מוחמד נגיב.

גיליון "העולם הזה" שראה אור השבוע לפני 25 שנה בדיוק, פורסם כתבת-שער נרחבת, תחת הכותרת, "נגיב - בן-הברית שאבד", שעסקה בהתמצת האפשרות לקשור קשרים בין האומה המצרית, ששנה קודם לכן השתחררה מעול הכופש הזר, לבין האומה הישראלית, שהשתחררה חמש שנים קודם לכן. כתבת-הזר מזלזלת הוקדשה לטבח כחירת מלכת-היופי, במהלכו העניקה מלכת-היופי ד'אשתקד, מיכל הראל את כתר ההצלחה דרילמו, מלכת היופי החדשה. מדור הפענע של השבועון הוקדש לפיפור

"העולם הזה" 223
תאריך: 30.7.53

כך נפסלו בין היתר: רוחות לאיבסן, מחזות משל שו ואוסקר ויילד, ובתקופה מאוחרת יותר: מחזות משל ליליאן הלמאן וסארטר וספרים רבים.

ערווה מותרת. בארץ-ישראל היתה קיימת צנזורה מאמצע שנות העשרים. היא היתה מושתתת על חוק אנגלי היתה ליב-רלית מאד, הקפידה רק על כך שטרטים ומחזות הפוגעים ברגשות דתיים לא יוצגו באיזורים מסויימים בארץ. תמונות ערווה, כמו בסרטים אגם הנשים ואכסטסה, לא יעוצו את הצנזורים הבריטים. לעומתם, נבהלו מגוף האדם הצנזורים הישראלים, שמונו עם קום המדינה ואשר ירשו את מקום הבריטים ולא את גמישותם.

האגרופים הכבדים של הצנזורה הישראלי החלו לרדת על מפיצי הסרטים, מני הלי התיאטרונים הקהלה, במהלומות כבי דות, בייחוד בעת שילטונו של פיקוד מיש-רדה'פנים יעקב אברוי במועצה לביקורת. הוא ואנשי החלו פוסלים סרטים ומחזות על ימין ועל שמאל.

השקפת הצנזורה בקשר לערווה ולארו-טיקה היא, כי הם מהווים גירוי מיני ועל כן הם אסורים. פיתוח השקפה זו בדרך ההיגיון יביא למסקנה שאברי המין הם מום נורא שעל האדם לשאת אותו על גופו מאין יכולת לסלקו על-ידי ניתוח פלסטי, כי הפעילות המינית, כמו הצחוק, היא תופעה אנושית טבעית, זוהי עובדה שהצנזורה טרם הכירה בה.

אחד מעשרה. בשנים האחרונות פסל הצנזורה הישראלי מספר גדול של סרטים ומחזות, ביניהם יצירות מופת, ופקד על קיצוצים במספר רב מהן. את פעילותו עוטף הצנזור במעטה של סודיות ושמות הסרטים הנפסלים אינם מתפסמים כלל.

לפני שבועות מספר סולק אברוי מתפ-קידו, ובמקומו נתמנה פיקד אחר של מיש-רדה'פנים, שמואל ב. ישעיהו. הוא הזמין אליו את מבקרי הקולנוע, וניסה להסביר להם כי הצנזורה בישראל היא ליברלית.

אלא שהתמונה היתה שונה לחלוטין: במשך השנה האחרונה נפסלו להצגה בי-ישראל לא פחות מאשר 27 סרטים. כלומר, יותר מאחד מכל עשרה סרטים חדשים ש-הגיעו לארץ. קפדנות סטנונית כזאת היא ללא תקדים בארץ דמוקרטית.

אנשים

● כנינוס בית"ר העולמי הוצף מנחם (המרד) בגין זרי פרחים, שהוגשו לו על-ידי שתי בתיירות צעירות. הסיבה: לפני ימים מספר מלאו לו ארבעים שנה. אמר בגין: "מעניין, כשהייתי צעיר קראו לי זקן, עכשיו, כשהודקנתי, ישנם כאלה שר-חושבים אותי לצעיר מדי."

● בשיחה פרטית עם ידיד רווק הציע שר-הדואר, ד"ר יוסף בורג, העיף מן הוויכוחים על חוק השירות הלאומי לבנות: "אל תחמיץ את השעה. זהו הזמן המתאים להתחתן. הבנות הן כל כך זולות עכשיו!"

● במסיבת עיתונאים שנערכה עם שר-החוץ משה שרת, במיסעדת הסה בירוי שלים, הוגש מרק חם. התרעם השר באוזני מזכירו, ואמר: "רשום לפניך - אנו נזמין אותם בחורף, ונגיש חמיצה קרה."

צנזורה

הצבועים והאריזת

הצנזורים הראשונים היו, ברפובליקה הרומאית העתיקה, פקידים בכירים שתפ-קידם: עריכת מפקדי אוכלוסיה, הנהלת חשבונות המדינה ופיקוח על המוסר הצי-בורי, כאשר נפלה הממלכה הרומאית, לא נפל איתה הצנזור. בכל מקום ובכל תקופה בהם שיגשגו אמנות או ספרות, היה הוא, בדומה למבקר, הצבוע הגדול מטרפו של האריה-האמן.

אכן, במרוצת הדורות איבד הצנזור שניים מתפקידיו ונותר לו אחד: ההשגחה על המוסר. הוא ביצע אותו בדיוקנות של מנהל חשבונות, מתוך גישה פנקסנית. יצי-רות ספרות ואמנות בעלות ערך-עולם נפלו קורבן למושגים, אותם שאב מפנסקי החשי-בון שלו.

תמונת המיטרה שהופצה בי-ארץ, כדי ללכוד את איש-המחתרת בכר, שנמלט מהכלא.

בכר

אחת לחודש, כשהירח במלואו, מתכנסת חבורה של אנשים צעירים ממקומות שונים בארץ, כדי לבלות לילה בהערת מדורות. בשירה, בריקודים ובסיפורי זכרונות וצי-ו-באתים. זוהי מסורת שהפכה כמעט מקו-דשת. חוק הברזל: אל לאיש לעצום את עיניו עד אורה-בוקר.

הכל התחיל באילת. לפני שלוש שנים. המחלקה, שנתפרקה מזמן, יצאה לטיול משותף. החוויה היתה כה עזה, עד שבדרך הטבע צץ הרעיון: מדוע לא לקיים פגישות כאלה לעיתים תכופות יותר? מאז ואילך, אין הרעים-ילנשק מחסירים אף חודש אחד, בתוספת חגים ומועדים.

איש לא יעיו. ידידים רבים רגילים להצטרף לביולי המשותף, אך נותני הטון הם, כמובן, הוותיקים. סמכותם היא מוחר-לת, כל אחד בשטחו שלו: איש לא יחלום להחזיק תוף בידו שעה שבמקום נוכח יצחק חדקי. הכל יודעים שהלם לבו תואם עם הלם התוף, אף אחד לא יעלה בדעתו להתנדב להכין קפה: זהו מלאכתו של נוני. רק הוא מסוגל לשפוך אל החול סיר שלם מלא נוזל ריחני ומהביל, שמום שנדמה לו שאין הוא הולם את רמתו ה-רגילה. ואכן, הכינוי משקדה-מלכים איננו מליצה, כשהמדובר בקפה מעשה-ידינו של נוני. איש מלבד "שודד" (שמו האמיתי אינו ידוע לאיש: הוא נשכח מזמן) אינו יודע לקלות ולטחון גרגירי קפה באופן נכון.

אין לכינוסים אלה שום מטרה, מלבד אחת: להתעלות מחיי היומיום האפורים בכרך, ולהיזכר בימים הטובים. מטרה זאת מושגת במלואה, כשאייאפשר לחיות חיי הרפתקה ורומנטיקה, מסתפקים אנשי הר-מחלקה, באין ברירה, יערב אחד לחודש.

בכתב יד

צעירי ישראל מרביים

גלים! היכן? היכן?

— היכן? — — — ביומן "כרמל"! וכל העניין הוא צילום — מצילומי "כר-מל", כמובן... — של סירה ובה קבוצת תלמידי בתי-הספר-הימי, קבוצה שיצאה ללמוד את מלאכת הדיג.

צילום זה מלווה ליווי פאטתי ביותר מפי הקריין המכריז ומודיע שצעירי ישראל יצאו להדביר גלים!

זה היה הליווי הקרייני בסימן קריאה, ואילו סימן השאלה בא בתחילת היומן: "היכן? היכן?" הצילום הראה כמה חיילים על ציודם ונשקם מנסים לעבור במקום למקום והקול קורא: חיילי ישראל — במלטים! במילחמה — היכן? היכן?

לו ידעתי מיהו הקריין של "כרמל" הייתי מזמין אותו לקולנוע (על כרטיס של שוק שחור, כמובן) והיה רואה כמוני שכתוב מפורשות, "עבודות" והיה חוסך לעצמו צער וייאוש, כמעט, שכן לא ידע "היכן, היכן?" וכמו כן היה רואה שהים לא היה "גלי" ביותר והיה מונע מצעירי ישראל את הטיחה "להדביר"...

ד. ב. מלנין

מחתרת

הסורג כבר תוקן

משך שבוע ימים היה איש-המיטורין של ישראל צעיר משופם (או משופם ל-שעבר) בשם שימעון בכר, לשעבר בעל תפקידים מרכזיים בלח"י ואחד מאנשי הר-מפתח של המחתרת-ללא-שם.

החידה התחילה עם הודעת המיטרה על בריחת שימעון בכר מכלא בית-דגון. הר-טיאור שלה, כמו תיאורים אחרים בחודשים האחרונים, היה קצת יותר מדי ספרותי: אנשים מן החוץ הגניבו לו מסור, העצור ניסר את הצינוק שבו ישב, השתמש במיש-קה מיטורית מיוחדת, לבל תישמע החרי-קה. אחר הוא עבר את חצר בית-הסוהר, קפץ אל מעבר הגדר הגבוהה של הבניין, הכל בעזרת אנשים מן החוץ.

היתה זאת הודעה של משכנתה. המיש-טרה סירבה לאפשר לעיתונאים לגשת ל-מקום ומנעה בעד צלמים את צילום החלון המיסטורי. "הוא כבר תוקן!" מילמל איש מרכזי במטה המיטרה.

המיטרה התביישה. כמו תמיד כשהמיטרה מונעת אינפורמציה מוסמכת מן הציבור, הגיעו ההשערות חיש מהר אל מעבר לגבולות הדימיון. חיש שמועה אחת, שוחרר בכר על-ידי אנשי הביטחון עצמם, אחרי שהלשין על חבריו, אולם חבריו לא בכר צחקו למשמע שמועה זו.

השמועה השנייה: לא נחתך שום סורג, כי אם שלושה מאנשי המחתרת, לבושים במדי צבאים, באו ולקחו אותו "לחקירה".

המיטרה התביישה להודות בכישלון. אולם ההשערה שנתקבלה ביותר על הי-דעת היתה הפוכה: בכר ברח בכוחות עצמו, ללא עזרה. הוא לא השתמש ב-מסורית, גם לא במשחה מיוחדת, הוא פשוט פרץ את הסורגים בעזרת מכשיר שמצא במקום, וקיבל סיוע רק מחבריו במעצר, שעזרו לו להסית את דעת השומ-רים. המיטרה לא סברה שפירסום האמת יוסיף לה כבוד.

היכן נמצא בכר? המיטרה חיפשה אחר ריו אצל קרובים וחשודים, עצרה אוניה בלבניים, אסרה תייר בשם בכר, שעמד להיכנס למטוס בלוד, בדרכו לתורכיה, אך גם בכר האמיתי נשאר בחזקת רואה זאינו נראה.

ותיקים

כל הלילה בערו המדורות והתופים היכו בקצב פראי. שיר רדף שיר והקפה זרם מן הפינג'נים אל הספלונים ועבר ב"גאג-לות" אינסופיות.

* כיום רעייתו של יצחק מודעי, שר-התשתית והארגון.
** נתארגנה בשנת 1940, כשסכנה של פלישה גרמנית איימה על הארץ. תוכנית האימונים כללה לימוד החוץ הערבי עד לפרט פריטי.